

TA'LIMDA "CASE STUDY" TEXNOLOGIYASI.

Sadikova Yorkinoy Salijonovna

SamDU Yuridik fakulteti

Davlat huquqiy fanlar kafedrasini mudiri, yuridik fanlar nomzodi

Eshnazarov Shahzod Hasan o'g'li

340-guruh talabasi

shahzodeshnazarov58@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7679949>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 18-fevral 2023 yil

Ma'qullandi: 24-fevral 2023 yil

Nashr qilindi: 27-fevral 2023 yil

KEY WORDS

("case" – yashik, quti, gilof, jild, study" – o'rganish, tadqiq qilish, ilm bilan shug'ullanish, o'quv fani, saboq olish, o'qish, "case – true life".

ABSTRACT

Case study metodi bo'yicha o'rganilayotgan har bir muammo yoki mavzu yuzasidan amalga oshiriladigan ishlar rejasi, ularni bajarish tafsiloti, natijalar va xulosalar yig'indisi alohida keysni tashkil qiladi. Bu metod ta'lim jarayonida hayotiy vaziyatlardan foydalanishga qaratilgan. Bu esa, hozirgi kunlarda ta'lim sohasidagi dolzarb bo'lgan muammolardan hisoblanadi. Ushbu muammoni hal qilish imkonini berishi bu metodning alohida ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatib turibdi.

Bu metodning nomi inglizcha "case-study" so'zlaridan olingan. Bunda "case" – yashik, quti, gilof, jild, "study" – o'rganish, tadqiq qilish, ilm bilan shug'ullanish, o'quv fani, saboq olish, o'qish ma'nolarini bildiradi. Bu metod haqida inglizcha aytiladigan "case – true life", ya'ni "keys – haqiqiy hayot" iborasiga ko'ra keys – real hayotning «bir parchasidir». Shunga ko'ra bu metodni "amaliy holatlarni o'qitish metodi" deb ham ataladi.

Shu sababli G'arb mamlakatlaridagi ta'lim muassasalarida Case study metodidan, ya'ni keyslardan foydalanish o'quv rejasining 25 % ini tashkil qiladi. Shu munosabat bilan ta'lim muassasalarida hayotiy vaziyatdan foydalanishning ahamiyati haqida qisqacha to'xtalib o'tamiz.

Case study ta'lim metodini turli holatlarni o'rganishda qo'llash – hayotdan olingan odatdagi vaziyatlarni o'rganishni tashkil etish yoki sun'iy yaratilgan vaziyatlarga asoslangan holda ta'lim oluvchilardan tegishli muammolarning maqsadga muvofiq yechimlarini izlashni talab qilishga qaratilgan ta'lim jarayonidan iborat.

Bu metod ta'lim oluvchilarga mavzuga tegishli hayotiy vaziyatni tashxis qilish, farazlarni ifodalash, muammolarni aniqlash, qo'shimcha axborotlarni yig'ish, farazlarga aniqlik kiritish va muammolarni echish hamda ularni bajarishning aniq bosqichlarini loyihalash bo'yicha amaliy faoliyatlarini modellashtirish imkonini beradi.

Muayyan hayotiy vaziyatlarga bag'ishlangan keyslardan foydalanish ta'lim jarayonini haqiqiy hayot bilan bog'laydi. Keysni ko'rib chiqishda ta'lim oluvchilar ta'lim olish jarayonini yaratadilar. Shu jarayondagi o'zaro harakatda ularning haqiqiy fikr almashish holatlari kelib chiqadi. Keys ta'lim oluvchilarga tahlil qilish, qiyoslash yo'llarini qidirish va muammoni echish erkinligini beradi.

“Case” va “Case study” tushunchalarining ma`no-mazmuni ko`p qirrali bo`lib, shunga ko`ra quyida ularning asosiy xususiyatlarini to`liqroq aks ettirish maqsadida ko`p variantli ta`riflari berildi.

Case -

1) ta`lim oluvchilarning ma`lum maqsadlardagi hayotiy vazifalarni bajarishlari bo`yicha vaziyatning bayoni, uni tushunish va baholashga imkon beradigan hamda muammoni ifodalash uchun, uning maqsadga muvofiq yechimini izlashlari uchun kerak materiallar to`plami;

2) belgilangan mavzu yoki muammo va uning yechimiga doir qo`shimcha axborotlar, audio, video, elektron tashuvchilar, o`quv-uslubiy materiallar yig`indisi;

3) muammoni hal qilish bo`yicha amalga oshirilgan ishlar, ularning natijalari na xulosalar.

Case study -

1) ta`lim oluvchilarni o`rganilayotgan muammoni ifodalash hamda uning maqsadga muvofiq yechimi variantlarini izlashga yo`naltiradigan aniq real yoki sun`iy ravishda yaratilgan vaziyatning muammoli-vaziyatli tahlil etilishiga asoslanadigan ta`lim metodidir.

2) ta`lim, axborot-kommunikatsiya, boshqaruv na boshqa sohalarni o`rgatishda qo`yilgan ta`lim maqsadini amalga oshirish va keysda bayon qilingan amaliy muammoli vaziyatni hal qilish jarayonida oldindan belgilangan (bashorat qilinadigan) o`quv natijalariga kafolatli erishishni vositali tarzda ta`minlaydigan, bir tartibga keltirilgan optimal usullar va vositalar majmuidan iborat bo`lgan ta`lim texnologiyasidir.

Vaziyat (lotincha situation – ahvol) – muayyan vaziyat, ahvolni hosil qiladigan shart-sharoitlar va holatlar yig`indisi. Keysda bayon qilingan vaziyat institusional tizimda (shu o`rinda va keyinchalik – korxonada) diskret (ayni shu) vaqtda tashkiliy hayotdagi tipik muammolarni qayta yaratadigan real yoki sun`iy qurilgan hodisalarning ideal tarzda in`ikosidan iboratdir.

Muammoli vaziyat – mazkur holda vaziyat sub`ektining hozirgi vaqtda yoki kelgusidagi maqsadlarga erishishiga xavf soladigan vaziyat tushuniladi.

Case study metodi tarixi. Case study amaliy vaziyatlarni tahlil etish va hal qilish asosida o`qitish metodi sifatida xorijiy ta`limda dastlab huquq sohasida qo`llanila boshladi: u ilk marta Garvard universitetining huquq maktabida 1870 yilda qo`llanilgan edi. 1920 yilda Garvard biznes-maktabi (GBM) o`qituvchilari yuristlarning o`qitish tajribasiga tayanib, iqtisodiy amaliyotdagi aniq vaziyatlarni tahlil etish va muhokama qilishni ta`limning asosiy usuli etib tanlashganidan keyin mazkur o`qitish uslubi keng tatbiq etila boshladi.

Pedagogik turkum fanlarni o`qitishda ushbu keyslardan samarali, maqsadli va o`rinli foydalanish uchun zarur sharoitlar mavjudligi aniqlandi. Quyidagi misollar ushbu fikrning to`g`riligini tasdiqlaydi.

Keys savollari:

1. O`qituvchining mavjud vaziyatdagi holatini shaxsan Siz qanday baholaysiz?
2. Bu vaziyatda o`qituvchi qanday tarbiya metodini qo`lladi? O`qituvchining yechimi. Bu vaziyatda o`qituvchi o`zining tarjibali va pedagogik nazokatga egaligini namoyon eta oldi. U karikaturani o`zining ustidan kulish vositasi deb emas, aksincha, san`at asari sifatida qabul qildi. Natijada o`qituvchi aybdor talabani qidirib, unga tanbeh berishni istamadi. Buning o`rniga o`zining san`atga bo`lgan muhabbatini ko`rsatdi. Bunday yondashuv talabalarga o`qituvchining irodali, o`ziga hurmat bilan munosabatda bo`lishi, hissiyotlarini jilovlay olish,

o'z-o'zini boshqara bilish qobiliyatiga egaligini ko'rsatdi. Oqibatda talabalar o'qituvchining ruhan barqaror ekanliklarini angladi. Shu sababli keyingi safar ular o'qituvchini kamsitish yoki ustidan kulishni istashmaydi. Bayon etilgan vaziyatda o'qituvchi:

O'qituvchining yechimi. Tarix fani o'qituvchisi qo'llagan metodlar:

- 1) hikoya;
- 2) tushuntirish;
- 3) tasvirlash;
- 4) suhbat;
- 5) namoyish.

4. Ta'lim-tarbiya jarayonlari, pedagogik faoliyat hamda hodisaning tarkibiy elementlarini tizimlashtirish, sintezlash, bosqichlarni izchil ifodalashni taqozo etadigan keys. Keys bayoni. Mashq bajarishni tashkil etish bosqichlari:

- 1) o'qituvchi nazorati ostida talabalar tomonidan o'quv harakatining;
- 2) zarur ko'nikma va malakalar shakllanganicha o'quv harakatlarning ko'p bora takrorlanishi;
- 3) dastlabki bajarilishi o'qituvchining faoliyat maqsadi va mazmunini tushuntirishi;
- 4) topshiriqni bajarish ketma-ketligini ko'rsatishi. Ushbu holatda mashq bajarishni tashkil etish bosqichlari noto'g'ri ko'rsatilgan. Keys topshirig'i. Mashq bajarishni tashkil etish bosqichlarini zarur izchilikda ifodalang. O'qituvchining yechimi.

Mashq bajarishni tashkil etish bosqichlari:

- 1) o'qituvchining faoliyat maqsadi va mazmunini tushuntirishi;
 - 2) topshiriqni bajarish ketma-ketligini ko'rsatishi;
 - 3) o'qituvchi nazorati ostida talabalar tomonidan o'quv harakatining dastlabki bajarilishi;
 - 4) zarur ko'nikma va malakalar shakllanganicha o'quv harakatlarning ko'p bora takrorlanishi.
5. Pedagogik bilimlarni amalda qo'llash, mavjud ko'nikma va malakalarni to'laqonli namoyon etishga doir keys. Keys bayoni. Og'zaki bayon qilish metodlari talabalarning umumiy madaniyati, mantiqiy fikrlash va bilish qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Keys topshirig'i. Og'zaki bayon qilish metodi turlarini "Baliq skeleti" grafik organayzerida ifodalang. O'qituvchining yechimi: Bugungi kunda respublika ta'lim muassasalarida ta'lim oluvchilar faoliyatini nazorat qilishda "assessment" sinovi keng qo'llanilmoqda. "Assesment" texnologiyasi (ingl. "essesment" – "baho", "baholash") – talabalarning bilim, ko'nikma va malakalari darajasini har tomonlama, xolis baholash imkoniyatini ta'minlovchi topshiriqlar to'plami Mazkur texnologiya shaxsning kasbiy tayyorgarligi, mutaxassis sifatida shakllanganlik darajasi hamda kasbiy kompetentlik sifatlariga egaligini aniqlash, baholashga xizmat qiladi.

Bozor munosabatlari sharoitida mehnat bozorida ustuvor o'rin egallagan kuchli raqobatga bardoshli bo'lish har bir mutaxassisdan kasbiy kompetentlikka ega bo'lish, uni izchil ravishda oshirib borishni taqozo etmoqda. "Assesment" texnologiyaning yaratilish tarixi o'tgan asrning 30-40- yillariga borib taqaladi. Dastlab texnologiya mavjud harbiy vaziyatlarni to'g'ri baholay oladigan, harbiy harakatlar jarayonini samarali boshqaradigan, zarur o'rinlarda oqilona harakatni tashkil eta oladigan ingliz hamda nemis harbiylari orasidan bilimdon, tadbirkor, mahoratli harbiylar, shuningdek, ofitserlarni tanlash maqsadida qo'llanilgan. Keyinchalik ushbu texnologiya tadbirkorlik sohasiga ham samarali tatbiq etildi. Texnologiya birinchi marta 1954-yilda "AT&T" kompaniyasi tomonidan tadqiqot dasturlarini amalga oshirish doirasida qo'llanilgan To'rt yildan so'ng malakali menejerlarni tanlash maqsadida qo'llanila

boshlangan texnologiya negizida tadbirkorlar psixologlar bilan hamkorlikda mazkur texnologiya yordamida ishlab chiqarish, savdo, maishiy xizmat ko'rsatish korxonasi hamda tashkilotlari uchun malakali mutaxassislarni tanlash xizmati – "Assesment-markaz" ("The Assessment Centre") ni yo'lga qo'yildi.

Im-fan va texnologiyalarning jadal rivojlanishi, global dunyoda raqobatning ortishi sharoitida har bir davlat va jamiyatning bu jarayonda raqobatbardoshligi yoshlarning intellektual rivoji hamda ularning iste'dodi va qobiliyatlarini to'liq amalga oshirishga e'tibor berishga bog'liqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sadikova Yorkinoy Salijonovna, Raufov Orifjon, & Kurbanov Akbar Aslamovich. (2021). MODERN SCIENCE AND HIGHER EDUCATION ARE THE FOUNDATION OF SCIENCE AND DEVELOPMENT. European Scholar Journal, 2(4), 244-246. Retrieved from <https://scholarzest.com/index.php/esj/article/view/549>
2. <https://innosci.org/wos/article/view/603>
3. <https://wos.academiascience.org/index.php/wos/article/view/1286>
4. <https://www.provinciajournal.com/index.php/telematique/article/view/106>

